

WŁODZIMIERZ DUCHNOWSKI

2. Pułk Rozpoznania Radioelektronicznego w latach 1974–1991 we wspomnieniach zastępcy dowódcy pułku ds. operacyjnych. Cz. 1. Organizacja i charakterystyka działalności Pułku

Geneza i rys historyczny

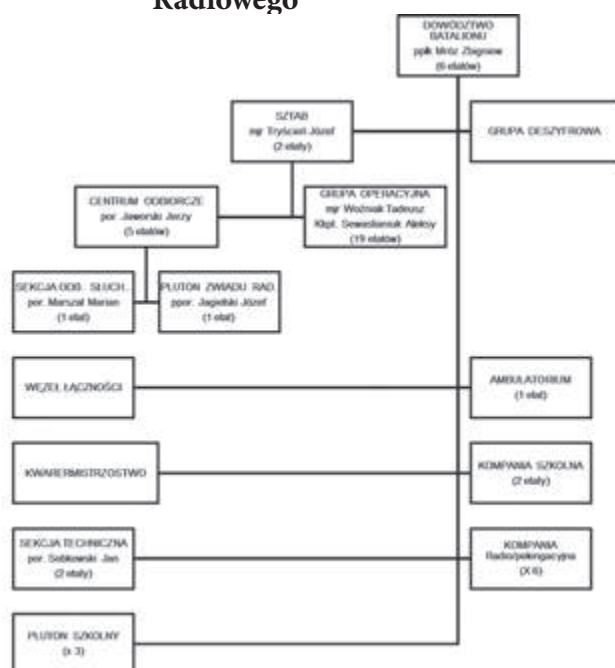
2. Pułk Rozpoznania Radioelektronicznego (2. prrel) był wyspecjalizowaną jednostką rozpoznania sygnałowo-technicznego (SIGINT¹ w nazewnictwie Sojuszu Północnoatlantyckiego, WRE – Układu Warszawskiego), funkcjonował w strukturach Zarządu II Wywiadowczego Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w latach 1974–1991. Aby poznać specyfikę działalności pułku, należy odwołać się do początków SIGNIT-u (I wojna światowa) oraz dynamicznego jego rozwoju po II wojnie.

Podczas I wojny światowej wywiad radiowy odegrał istotną rolę w siłach morskich Wielkiej Brytanii i Niemiec. Brytyjczycy skutecznie przechwytywali depesze radiowe *Kriegsmarine* do okrętów podwodnych (u-bootów), Niemcy zaś kontrolowali przekazy radiowe floty nawodnej *Royal Navy*. Wywiad radiowy nie przejawiał wówczas zainteresowania siłami lądowymi, gdyż strategia prowadzenia wojny pozycyjnej na froncie zachodnim wykluczała potrzebę korzystania z radiokomunikacji wojskowej w dowodzeniu wojskami na lądzie.

¹ Ang. *Signals intelligence*.

Polskie doświadczenia z radiowywiadu pochodzą z czasów wojny polsko-sowieckiej 1920 r. Gdy wojska sowieckie podchodziły pod Warszawę w sierpniu 1920 r., polski wywiad radiowy przechwycił i odczytał 400 depesz radiowych, co pozwoliło ustalić ugrupowanie sił wroga i przewidzieć zamiar ich użycia. Najcenniejszą informację przechwycono w sierpniu 1920 r. – był to rozkaz operacyjny dowódcy Frontu Zachodniego Michaiła Tuchaczewskiego, określający zadania dla armii i oddziałów frontu. Pod koniec lat trzydziestych wieku XX, dzięki materiałom z radiowywiadu polscy kryptoanalitycy z Oddziału II Sztabu Głównego mogli dokonać dekryptaży „Enigmy”, nowsze zaś jej wersje skutecznie rozpoznawać podczas II wojny.

Schemat 1. Struktura organizacyjna 16. Batalionu Rozpoznania Radiowego

Dowódcy kompanii radiopelengacyjnych:

- 1 – por. Paweł Marciniak
- 2 – por. Henryk Wakulski
- 3 – por. Bogusław Stawski
- 4 – por. Jerzy Mizgała
- 5 – por. Jerzy Pasiak
- 6 – por. Tadeusz Subda

Źródło: Opracowanie autora na podstawie etatu nr 14/134.

W połowie minionego wieku w wyniku dynamicznego rozwoju radiokomunikacji wojskowej efektywnym sposobem pozyskiwania danych wywiadowczych o siłach zbrojnych stało się rozpoznanie radioelektroniczne. W okresie tzw. zimnej wojny powstał nowoczesny i bardziej skuteczny niż radiowywiad wywiad radioelektroniczny, który stał się podstawowym źródłem informacji wywiadowczych dla najważniejszych organów planowania strategicznego sił zbrojnych.

W Wojsku Polskim stosunkowo wcześnie sformowano pierwszą jednostkę specjalną do realizacji zadań wywiadu radioelektronicznego przeciwko Połączonym Siłom Zbrojnym (PSZ) NATO w Europie – 16 batalion radiopelengacyjny (rozkaz nr PF32/MON z 28 sierpnia 1951 r.)². Miejscem jego dyslokacji do 1952 r. był Beniaminów, do 1956 r. – Legionowo, w 1957 r. zaś został przeniesiony do Wałcza i przeformowany zgodnie z etatem nr 14/134 na 16 batalion rozpoznania radiowego (brr).

Od 1957 r. 16. brr realizował, w ramach Jednolitego Systemu Rozpoznania Radioelektronicznego (JS RR) WP³, zadania wywiadowcze Zarządu II SG WP polegające na zbieraniu i opracowywaniu informacji o siłach zbrojnych państw-członków PSZ NATO w Europie, przede wszystkim o państwach byłej koalicji z czasów II wojny światowej.

Zwiększone zainteresowanie i tym samym zapotrzebowanie na informacje wywiadowcze sprawiło, że Zarządowi II SG WP podporządkowano służbę radioelektroniczną, określono plany rozwoju 16. brr oraz zdecydowano o utworzeniu na bazie 16. brr Ośrodka Rozpoznania Radioelektronicznego (ORRel)⁴. Nowa struktura ORRel miała uwzględniać doświadczenie i potrzeby wywiadowcze Zarządu II SG WP⁵, a także uwagi i wnioski z konsultacji odbytej w listopadzie 1960 r. w Sztabie Generalnym Armii Radzieckiej na temat organizacji rozpoznania radioelektronicznego. Zgodnie z zarządzeniem szefa Zarządu I Sztabu Generalnego WP (nr 0338/I/59 z 10 marca 1959 r.) stan osobowy planowanego 2. Ośrodka Rozpoznania Radioelektronicznego miał być większy o 642 etaty w stosunku do 128 stanowisk etatowych 16. brr.

Projekt sformowania 2. ORRel powstał 12 lipca 1960 r., a przeformowanie 16. brr na 2. ORRel (etat nr 14/148) realizowano na podstawie zarządzenia MON nr 085/Org. z 7 października 1960 r. Nowy etat Ośrodka liczył 769 stanowisk etatowych wojskowych i 123 – pracowników cywilnych. Imienną obsadę stanowisk oficerskich przedstawił komendant 2. ORRel ppłk Zbigniew Marcei Mróz w piśmie nr 0340 z 8 września 1961 r.⁶. Przeformowanie 16. brr na 2. ORRel zakończono 6 października 1961 r. w miejscu stałej dyslokacji, tj. w Wałczu⁷. Rozwinięcie Ośrodka do pełnego etatu realizowano etapami. W 1961 r. został wprowadzony etat przejściowy nr 14/145, który w stosunku do etatu 16. brr był większy o 200 stanowisk etatowych.

² Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (dalej: AIPN), 2602/3019, Sprawozdanie z realizacji budżetu z Funduszu Dyspozycyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego za 1954 r.

³ AIPN, 2602/3267, Brr realizuje zadania w nowym rejonie dyslokacji w m. Wałcz.

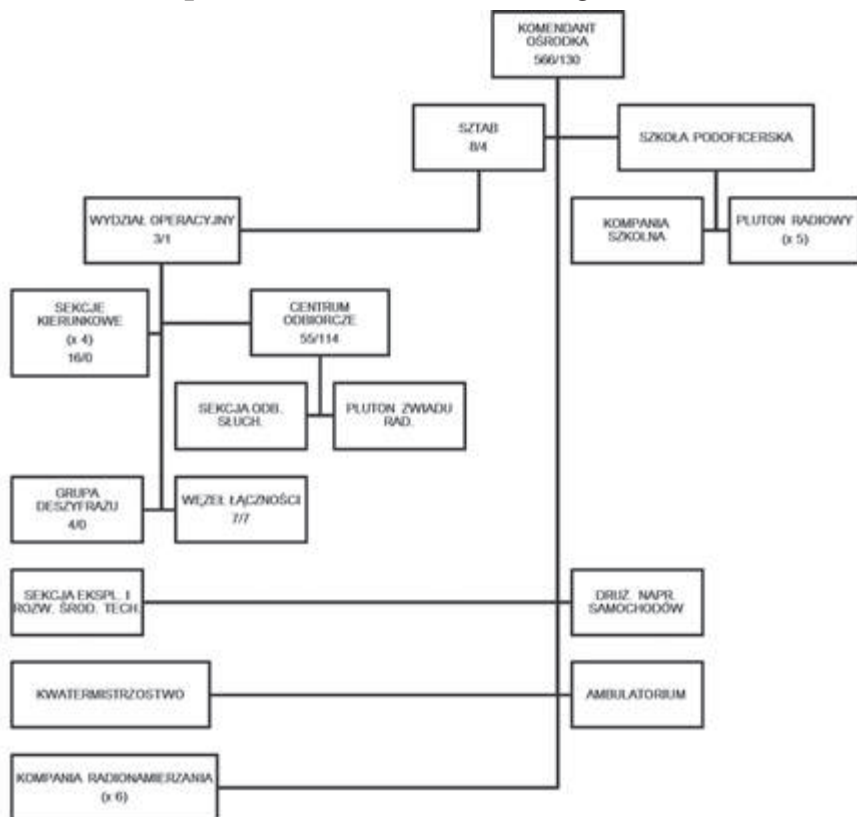
⁴ Rozkaz MON nr 029 z 4 VI 1957 r.

⁵ Zarząd II utworzono na bazie Oddziału II SG WP zob. AIPN, 001103/91, rozkaz MON nr 0088/Org. z 15 XI 1951 r. Rozkaz ten obowiązywał do 6 XII 1951 r.

⁶ AIPN, 2602/5162, Pismo nr 0340 z 8 IX 1961 r. w sprawie projektu etatu nr 14/148.

⁷ *Ibidem*.

Schemat 2 Przejściowa struktura organizacyjna 2. Ośrodka Rozpoznania Radioelektronicznego

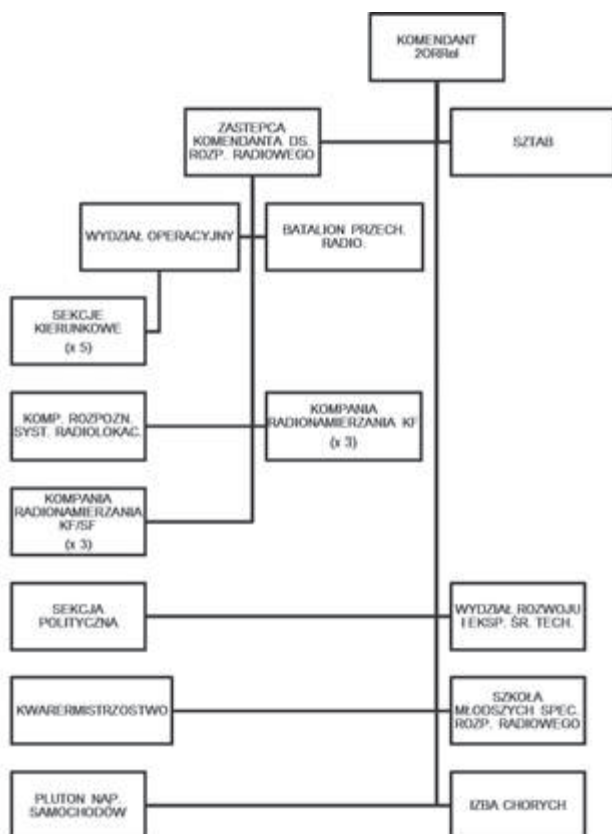

Źródło: Opracowanie autora na podstawie etatu nr 14/145.

W nowej strukturze 2. ORRel Grupę Operacyjną zastąpił Wydział Operacyjny złożony z 4 sekcji kierunkowych: amerykańskiej, brytyjskiej, francuskiej i niemiecko-skandynawskiej. Utworzono również sekcję rozpoznania systemów radiolokacyjnych, stanowisko zastępcy komendanta 2. ORRel ds. rozpoznania radiowego, a także kompanię rozpoznania systemów radiolokacyjnych w składzie: pluton manewrowy namierzania systemów radiolokacyjnych i pluton rozpoznawczy⁸. Ostatecznie etat nr 14/148 liczył 798 stanowisk wojskowych, w tym: 93 oficerskie, 264 podoficerskie (188 podoficerów zawodowych i 76 podoficerów służby zasadniczej) i 441 szeregowców, w tym 194 elewów Szkoły Podoficerskiej Młodszych Specjalistów Rozpoznania Radioelektronicznego.

⁸ AIPN, 2602/5162. W etacie nr 14/148 była VI kompania rozpoznania systemów radiolokacyjnych.

Schemat 3. Struktura organizacyjna 2. ORRel według etatu nr 14/156

Źródło: Opracowanie własne na podstawie etatu nr 14/148.

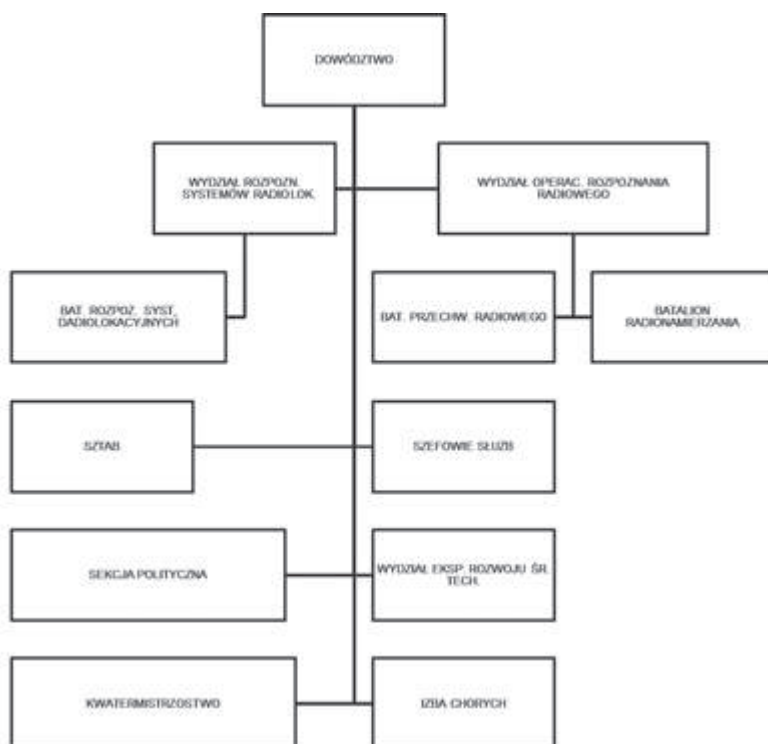
Wypełniając rozkaz MON nr 028 oraz wytyczne szefa Sztabu Generalnego z 4 czerwca 1959 r., szef Zarządu II SG WP gen. dyw. Grzegorz Korczyński 2 sierpnia 1962 r. przedstawił projekt rozwoju 2. ORRel uwzględniający wzrost o 200 etatów w stosunku do etatu nr 14/148. Proponowany etat miał obowiązywać od 1 października 1962 r., jeszcze przed poborem jesiennym. W sprawie przeformowania 2. ORRel ukazało się zarządzenie szefa Sztabu Generalnego WP nr 0131/Org. z 30 października 1962 r., w którym postawiono zadanie dla dowódcy Pomorskiego Okręgu Wojskowego w sprawie przyjęcia uzupełnień osobowych dla 2. ORRel, wynikających z nowego etatu (nr 14/156 z 1 listopada 1962 r.). Etat nr 14/156⁹ na stan „P” liczył 962 stanowiska wojskowe i 126 pracowników cywilnych. Na stan „W” w etacie przewidzia-

⁹ BUAD IPN, 2602/5198. Z dniem 15 XII 1962 r. 2. ORRel przeszedł na etat nr 14/156; zadania mobilizacyjne realizowało dowództwo POW.

no: 1315 stanowisk wojskowych, w tym: oficerów – 166, podoficerów – 391 (służby zawodowej – 341 i 50 zasadniczej), szeregowych – 758 oraz 149 etatów pracowników cywilnych. W strukturze organizacyjnej 2. ORRel po raz pierwszy utworzono 6 kompanię rozpoznania systemów radiolokacyjnych.

W wyniku dokonanych zmian etatowo-organizacyjnych 2. ORRel, już na początku lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku Zarząd II SG WP dysponował najbardziej rozwiniętą i usprzętowaną jednostką do realizacji zadań wywiadowczych. Dla porównania, w strukturach Marynarki Wojennej znajdował się 6. Ośrodek Przeciwdziałania Radioelektronicznego, w którego etacie było jedynie 186 stanowisk wojskowych oraz 33 etaty pracowników cywilnych.

Schemat 4. Organizacja 2 ORRel czasu „P” według projektu etatu na 1965 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie etatu nr 14/156.

Nowy projekt etatu uzasadniano znacznym zwiększeniem zadań dla 2. ORRel, a także realizacją rozkazu MON nr 28/MON z 4 czerwca 1959 r. o rozwoju służby rozpoznania radioelektronicznego w Wojsku Polskim. Zgodnie z tym rozkazem na bazie 2. ORRel miały być tworzone podsystemy rozpoznania radiolokacyjnego. Do realizacji zwiększonych zadań

mobilizacyjnych z 2. Ośrodka miały być wydzielone dwa pułki przeznaczenia frontowego do wykonywania rozpoznania radiowego oraz rozpoznania radiolokacyjnego. W związku z tym planowano rozwój 2. ORRel do 1965 r., na podstawie kolejnego projektu etatu czasu „P” i „W”. W etacie „P” zwiększono liczbę stanowisk wojskowych do 1134, w tym 162 oficerów, 466 podoficerów, w tym 278 zawodowych i 188 służby zasadniczej i 606 szeregowych, w tym 288 elewów, oraz 135 etatów pracowników cywilnych. W etacie „W” było 1659 stanowisk wojskowych: oficerów – 215, podoficerów – 985, i 459 szeregowych; miały być rozwinięte:

- 2. Ośrodek Rozpoznania Radioelektronicznego;
- pułk rozpoznania radiowego (801 żołnierzy);
- pułk rozpoznania systemów radiolokacyjnych i radionawigacyjnych (622 żołnierzy).

Ponadto w etacie „W” 2. ORRel planowano utworzenie kompanii rozpoznania UKF.

Pododdziały 2. ORRel były wyposażone w najnowocześniejszy sprzęt kupowany zarówno w ZSRR, jak i pozyskiwany niejednokrotnie kanałami wywiadowczymi na zachodzie Europy. Szczególnie cenne były odbiorniki radiowe firmy RACAL i dalekopisy firmy LORENZ, które z dużym skutkiem rejestrowały interesujące emisje radiodalekopisowe sił zbrojnych NATO.

Tabela 1. Podstawowy sprzęt rozpoznania radioelektronicznego

ZASTOSOWANIE/TYP URZĄDZENIA	PODSYSTEM ROZPOZ. RADIOWEGO	PODSYSTEM ROZPOZ. RADIOLOKACYJNEGO
	ILOŚĆ	ILOŚĆ
Radionamiernik R-301 M	15	
Radionamiernik R-302 B	4	
Radionamiernik R-304	4	
Radionamiernik R-306	3	
Radionamiernik R-307	6	
Radionamiernik R-308	6	
Odbiornik KF R-350 M	110	
Odbiornik SFIDF R - 352	18	
Odbiornik KF, SF, DF R-673	9	
Odbiornik RA - 17L	17	
Odbiornik KF, SF, DF RA-102	6	
Odbiornik UKF R-312	6	
Odbiornik UKF R-313	6	
Odbiornik R-314	6	
Odbiornik RA-78	2	
Przystawka R-316	4	
Przystawka R-339	4	
Fototelegraf R-335	2	
Magneton	41	
Dalekopis "Lorenz"	67	
Dalekopis "Dalbor"	6	
Stacja SPD-1R		4
Stacja POST - 2M		4
Stacja RPS-1		4
Stacja RPS-2		4
Stacja RPS-3		4
Urządzenie ASRPS		4
Urządzenie PUCZ		4
Urządzenie PAJ		4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie etatu nr 14/156.

Na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP (nr 0073/Org. z 31 lipca 1963 r.), na wcześniejszy wniosek szefa Zarządu II, we wrześniu

1963 r. ze składu 2. ORRel został wydzielony batalion rozpoznania systemów radiolokacyjnych liczący 276 stanowisk etatowych wraz z kadrą oficerską i podoficerską, pełnym stanem szeregowych służby zasadniczej oraz sprzętem rozpoznania systemów radiolokacyjnych.

Na bazie wydzielonego batalionu został utworzony samodzielny 10. Ośrodek Rozpoznania Systemów Radiolokacyjnych z miejscem dyslokacji w Dziwnowie¹⁰, bezpośrednio podporządkowany szefowi Inspektoratu Szkolenia MON.

Za zasługi w reorganizacji struktur 2. ORRel oraz osiągnięcie bardzo dobrych wyników w realizacji zadań służbowych szef Zarządu II SG WP gen. dyw. Grzegorz Korczyński podpisał 11 lipca 1963 r. wniosek awansowy na stopień pułkownika dla dowódcy ośrodka ppłk. Zbigniewa Marcelego Mroza. Jednocześnie wystąpiono z wnioskami awansowymi na stopnie podpułkowników dla majorów Józefa Tryścienia i Tadeusza Woźniaka. Wnioski awansowe zostały pozytywnie zaopiniowane.

W wyniku przeprowadzonych w ciągu kilku lat przekształceń 2. ORRel wyróżniał się spośród innych tego typu jednostek w siłach zbrojnych.

Kadra pionu rozpoznawczego 2. ORRel nabyła wiedzę niezbędną do realizacji skomplikowanych zadań w Ośrodku, a następnie 2. prrel w okresie wyścigu zbrojeń w Europie w latach 70. i 80 ubiegłego wieku.

Pod koniec 1962 r. Oddział VI Zarządu II SG WP prowadził rekonesans nowych obiektów koszarowych, w których miało być dyslokowane Pomocnicze Centrum Odbiorcze 2. ORRel (w rejonie Karsiboru w pobliżu Wałcza), a także całość 2. ORRel (w rejonie Przasnysza).

W 1964 r. 2. ORRel został dyslokowany do Przasnysza i po kolejnej reorganizacji przemianowany w 1974 r. na 2. Pułk Rozpoznania Radioelektronicznego (2. prrel). Jednostka była podporządkowana Zarządowi II SG WP przez kolejne 17 lat, aż do 1991 r., kiedy to przeszła w podporządkowanie Głównego Inspektoratu Szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Podporządkowanie i ścisłe powiązanie ze strukturami Zarządu II SG WP wynikało z realizowanych zadań wywiadowczych, tematyki szkolenia operacyjno-technicznego kadry zawodowej, planowania i realizacji zakupów techniki rozpoznawczej¹¹, uzupełniania potrzeb etatowych, a przede wszystkim z zabezpieczenia kontrwywiadowczego.

Ostatnim przełożonym 2. prrel był szef Zarządu II kadrm. Czesław Wawrzyniak; w 1991 r. pułkiem dowodził płk dypl. Stanisław Krzyżanowski.

¹⁰ AIPN, 2602/6049, Zarządzenie szefa Sztabu Generalnego WP nr 0073/Org. z 31 VII 1963 r.

¹¹ AIPN, 2602/5378, Plan pracy Oddziału Ogólno-Organizacyjnego na styczeń 1961 r., teczką 112.

Uwarunkowania funkcjonalno-organizacyjne działalności bojowo-rozpoznawczej 2. prrel w strukturach Zarządu II Sztabu Generalnego WP

2. prrel w Przasnyszu prowadził działalność bojowo-rozpoznawczą w strukturach Zarządu II SG WP w określonych uwarunkowaniach i zależnościach organizacyjno-służbowych, typowych dla funkcjonowania tej instytucji.

Zadaniem 2. prrel było utrzymanie ciągłego kontaktu elektromagnetycznego w eterze z potencjalnym przeciwnikiem w celu pozyskiwania wiarygodnych informacji o obiektach wywiadowczego zainteresowania Zarządu II SG WP, w ściśle określonym czasie i trybie informacyjnym.

Zarząd II SG WP był hermetycznie zamkniętą strukturą organizacyjną ukierunkowaną na pozyskiwanie danych wywiadowczych z wykorzystaniem elementów składowych (HUMINT¹², SIGINT, OSINT¹³), a także od zarządów wywiadowczych sztabów generalnych państw Układu Warszawskiego w ramach bieżącej wymiany informacji uzyskiwanych z SIGINT-u.

2. prrel w strukturach Zarządu II SG WP odgrywał podstawową rolę w dziedzinie SIGINT-u, uczestniczył również w wymianie doświadczeń i spostrzeżeń Zarządu z zaprzyjaźnionymi organami wywiadowczymi armii państw Układu Warszawskiego¹⁴.

Rezultatami działalności SIGINT byli zainteresowani głównie sowieci, ale również przedstawiciele armii czechosłowackiej i węgierskiej oraz kubańskiej.

W obiektach 2. prrel przeprowadzono dwukrotnie wyjazdowe narady robocze specjalistów sekcji rozpoznania radioelektronicznego zarządów wywiadowczych armii państw Układu Warszawskiego. Ostatnia narada tego gremium odbyła się w 1989 r. w Moskwie.

Szczególnie ożywione kontakty robocze utrzymywał 2. prrel z 78. Centrum Rozpoznawczym Czechosłowackiej Armii Ludowej (CR CZAL). Zapoczątkowały je podjęte na początku lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku na szczepku zarządów wywiadowczych obu armii ustalenia o zasadach współpracy. Na zasadzie wzajemności zobowiązano się do uruchomienia i zabezpieczenia pracy po jednym posterunku namierzania radiowego KF dla każdej ze stron. 78. Centrum Rozpoznawcze rozwinęło na korzyść 2. ORRel posterunek namierzania radiowego KF w Slovenskym Grobie k. Bratysławy. 2. ORRel na zasadzie wzajemności rozwinął taki sam posterunek na korzyść 78. CR CzAL w rejonie m. Dołuje k. Szczecina.

Od połowy lat siedemdziesiątych rozszerzono zakres współpracy pomiędzy 2. prrel i 78. CR CzAL¹⁵ o problematykę analizy techniczno-operacyj-

¹² Ang. *human intelligence*.

¹³ Ang. *open source intelligence*.

¹⁴ AIPN, 2602/5378, teczka 112, Plan pracy Oddziału Ogólno-Organizacyjnego na czerwiec 1961 r.

¹⁵ AIPN, 2602/19685, teczka 112, Notatka w sprawie roboczej wizyty delegacji 78 Centrum

nej sygnałów radiowych, a od początku lat osiemdziesiątych o wymianę doświadczeń z oceny sytuacji radioelektronicznej w Centralnej Grupie Armii na Środkowo – Europejskim Teatrze Działań Wojennych.

Elementem współpracy ze stroną czechosłowacką były kilkunastodniowe szkolenia organizowane w latach 1976–1988 dla polskich oficerów, wytypowanych przez Zarząd II SG WP, z rozpoznawania sygnałów radiolokacyjnych w Mariańskich Łązniach i analizy nadawań radiowych KF i łączności satelitarnej w m. Zbiroch k. Litomierzyc. Ostatnie szkolenie, w którym uczestniczyli oficerowie 2. prrel, odbyło się w dniach 17–29 października 1988 r.

Ponieważ 2. prrel funkcjonował w strukturach Zarządu II SG WP, był on poddany ścisłej osłonie kontrwywiadowczej i obowiązywały w nim rygorystyczne zasady przestrzegania tajemnicy służbowej. Z tego tytułu wynikały również specyficzne ustalenia odnośnie do realizacji funkcji kontrolno-rozliczeniowych w stosunku do 2. prrel.

Prawo kompleksowej kontroli w pułku przysługiwało jedynie szefowi Zarządu II SG WP. Ograniczenia kontrolne dotyczyły nawet inspekcji Sił Zbrojnych prowadzonych w 2. prrel w 1975 i 1985 r. W obydwu pułk otrzymał oceną dobrą. Kontrola inspekcyjna dotyczyła problematyki gotowości bojowej, wyszkolenia taktyczno-specjalnego i ogólnowojskowego. W tym czasie pion operacyjny 2. prrel prowadził stałą działalność bojowo-rozpoznawczą i nie podlegał kontroli, a nawet oglądowi przez inspektorów.

Ograniczenia kontrwywiadowcze były trudne do zaakceptowania przez szefów inspekcji i osoby kontrolujące, mimo to przyjęto je ze zrozumieniem i respektowano.

Nadzwyczajne środki osłony kontrwywiadowczej miały na celu zachowanie w tajemnicy treści zadań stawianych pułkowi przez Zarząd Wywiadowczy, co miało istotne znaczenie dla skuteczności ich realizacji. Ujawnienie zadań zapewne skutkowałoby natychmiastową utratą kontaktu elektromagnetycznego z określonymi źródłami wywiadowczego zainteresowania bądź totalną dezinformacją.

Szczególnym obiektem osłony kontrwywiadowczej był stan osobowy pionu operacyjnego pułku, wobec którego szefostwo Wojskowej Służby Wewnętrznej (konkretnie: szef Wydziału VI) podejmowało różnorodne czynności sprawdzające¹⁶. Szefostwo to wystawiało przeciwskazania natury polityczno-moralnej na żołnierzy zawodowych, kandydatów do służby w strukturach Zarządu II.

Kandydaci do służby na stanowiskach oficerskich w Zarządzie II, w tym w pionie operacyjnym 2. prrel, byli sprawdzani przez organa WSW i Milicji

Rozpoznawczego Czechosłowackiej Armii Ludowej.

¹⁶ AIPN, 2386/33568, teczką 4, t. 6, Pismo Wydziału Kadr Zarządu II Sztabu Generalnego WP do szefostwa WSW z dnia 22 IV 1980r.

Obywatelskiej już w trakcie studiów wojskowych¹⁷. Dyskwalifikowani byli m.in. ci, których członkowie rodziny mieszkali na Zachodzie. Nie było również przyzwolenia na zatrudnienie w 2. prrel chorążych i podoficerów, których krewni na stałe mieszkali w państwie członkowskim NATO.

Stwierdzone przypadki utrzymywania kontaktów z zagranicą przez osoby funkcyjne 2. prrel były bezwzględnie rozliczane, nawet po latach nienagannej służby.

Kadra zawodowa pionu operacyjnego i sztabu pułku otrzymywała specjalny comiesięczny dodatek¹⁸ za służbę w strukturach Zarządu II SG WP. Jego wysokość była uzależniona od okresu służby i przewidzianego etatem stanowiska służbowego i wynosiła od 10 do 15% kwoty wynagrodzenia na zajmowanym stanowisku służbowym. Dodatek ten był uwzględniany w zaopatrzeniu emerytalnym.

Specyfika bezpośredniej podległości pionu operacyjnego 2. prrel Zarządowi II SG WP i jednocześnie sprawowania przez tenże Zarząd nad pionem operacyjnym bezpośredniego nadzoru służbowego stwarzała również niespotykaną w siłach zbrojnych praktykę dowodzenia.

Ustalenia dotyczące organizacji i funkcjonowania pracy bojowo-rozpoznawczej w pułku zapadały na poziomie kierownictwa Zarządu II i Stanowiska Koordynacji Jednolitego Systemu Rozpoznania Radioelektronicznego WP. Za wykonanie tych ustaleń odpowiadał zastępca dowódcy pułku ds. operacyjnych. Dowódca pułku i pozostali zastępcy nie mogli ingerować w organizację dyżurów i treść realizowanych zadań rozpoznawczych.

Roczną ocenę działalności zastępcy dowódcy ds. operacyjnych wystawiał zastępca szefa Zarządu II SG WP – szef pionu rozpoznania¹⁹.

W przekonaniu kierownictwa Zarządu II gwarancją wykonania trudnych i odpowiedzialnych zadań o charakterze wywiadowczym był wysoki poziom ideowo-polityczny kadry i pracowników cywilnych pułku, oparty na światopoglądzie marksistowskim. Stosowanie praktyk religijnych i ceremoniału religijnego w życiu rodzinnym było napiętnowane i zwalczane przez kierownictwo Zarządu II. Przykładowo, w maju 1982 r. w związku z Pierwszą Komunią Św. (tzw. białe niedziele) kilkunastu żołnierzom zawodowym pułku postawiono zarzuty nieprzestrzegania zasady świeckiego wychowania dzieci i tolerowanie praktyk religijnych w życiu rodzinnym²⁰.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ AIPN, 2386/33568, teczka 4, t. 5, Lista uposażeń żołnierzy zawodowych i służby okresowej.

¹⁹ AIPN, 2602/20058, Szczegółowy zakres działań komórek organizacyjnych Zarządu II Sztabu Generalnego WP.

²⁰ Wartym podkreślenia jest, że efektem służbowego rozliczania „białych niedziel” była całkowita wymiana składu osobowego dowództwa pułku oraz zastosowanie dotkliwych środków dyscyplinujących wobec „winnych” i inaczej, niż proponował autor „Manifestu komunistycznego”, myślących - m.in. skreślenie z listy awansów i odznaczeń, pozbawienie

Działalność bojowo-rozpoznawcza 2. prrel nie byłaby możliwa bez wszechstronnego zaopatrzenia logistycznego pułku przez Zarząd II. Pomocy takiej nie doświadczyły jednostki tego typu będące w podporządkowaniu innym rodzajom sił zbrojnych i okręgom wojskowym.

Dzięki staraniom Zarządu II 2. ORRel (2. prrel) był zaopatrywany w sprzęt produkcji Zachodu, a od początku lat osiemdziesiątych – węgierskiej.

Sprzęt produkcji radzieckiej znajdował się wyłącznie w pododdziałach mobilnych 2. prrel, przewidywanych do użycia na czas „W”, po mobilizacyjnym uzupełnieniu.

Rzut stacjonarny pułku dysponował nowszą generacją sprzętu o nieporównywalnie lepszych parametrach techniczno-operacyjnych niż sprzęt wykonany w technologii radzieckiej.

Popieranie przez Zarząd II zakupów sprzętu produkcji Zachodu na potrzeby 2. prrel było słuszne. W stosunkowo niedługim czasie pułk zdystansował pod względem jakości sprzętu i jego technicznych możliwości pozostałe jednostki rozpoznania radioelektronicznego sił zbrojnych, zaopatrywane według centralnego rozdzielnika zgodnie z tabelą należności.

Oprócz planowych zakupów sprzętu Zarząd II dbał o fachową literaturę techniczną dotyczącą radiokomunikacji oraz niezbędne detale i układy scalone służące do projektowania przystawek i demodulatorów do rejestracji i kontroli określonych źródeł rozpoznawczych.

Własne pomysły i konstrukcje oprócz praktycznych korzyści rozpoznawczych miały również i tę zaletę, że były o wiele tańsze, niż ich oryginalne odpowiedniki. Jednym z przykładów może być zaprojektowanie i skonstruowanie przez oficerów pułku pod kierownictwem kpt. Zdzisława Walińskiego demodulatora do odbioru sygnałów radiowych z manipulacją fazy z czasowym podziałem kanałów (PSK – TDM)²¹.

Koszt takiego urządzenia wynosił 80 tys. zł, podczas gdy zakup za dewizy oryginalnego urządzenia – 1,8 mln zł.

Zarząd II SG WP dbał również o to, by zapewnić dopływ do pionu operacyjnego 2. prrel. wysokiej klasy specjalistów z dziedziny radiokomunikacji. Kadrowcy Zarządu II uczestniczyli w typowaniu i naborze kandydatów spośród absolwentów Oficerskiej Szkoły Łączności w Zegrzu i Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w Jeleniej Górze, a od 1962 r. również z Wojskowej Akademii Technicznej (WAT) w Warszawie.

Pierwsi absolwenci WAT skierowani do 2. ORRel (mjr Stefan Pankowski, por. Jan Sobkowski) mieli wielkie zasługi w szkoleniu i przygotowaniu obsługi stanowisk analizy techniczno-operacyjnej i identyfikacji niejawnych źródeł

dotatków uznaniowych i nagród pieniężnych, obniżenie rocznej oceny za działalność służbową.

²¹ AIPN, 2602/19685, teczką 22, Meldunek w sprawie zdekodowania sygnałów radiowych z modulacją fazy.

transmisji informacji, które były przedmiotem zainteresowania komórki deszyfrażu Zarządu II.

Miejsce i rola 2. prrel w strukturach Zarządu II Wywiadowczego Sztabu Generalnego WP

Zgodnie ze „Szczególnym zakresem działania komórek organizacyjnych Zarządu II Wywiadowczego Sztabu Generalnego WP”²² 2. prrel był jednym z elementów struktury organizacyjnej Zarządu II i uczestniczył w zdobywaniu i opracowywaniu informacji o znaczeniu wywiadowczym.

Szef Zarządu II był przełożonym wszystkich żołnierzy i pracowników cywilnych pułku i w stosunku do podwładnych miał zakres władzy dyscyplinarnej dowódcy okręgu wojskowego.

W celu sprawnego kierowania rozbudowaną strukturą organizacyjną szef Zarządu II powierzył, rozkazem wewnętrznym, kierowanie 2. prrel swojemu zastępcy do spraw rozpoznania wojskowego²³.

2. prrel realizował zadania z obszaru kraju, w dużej części zbliżone do zadań Agenturalnego Wywiadu Strategicznego (AWS) i w poważnym stopniu adekwatne do zadań Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego (AWO) na czas „W”. Zadania 2. prrel były koordynowane z zadaniami AWS i AWO.

Informacje i dane o charakterze wywiadowczym pozyskiwane przez 2. prrel miały wielorakie znaczenie w pracy wywiadowczej Zarządu II. Najczęściej były potwierdzeniem lub dopełnieniem wcześniejszych informacji uzyskiwanych z innych źródeł i kanałów wywiadowczych.

Niejednokrotnie 2. prrel sygnalizował z wyprzedzeniem zdarzenia i zmiany sytuacji wojskowej bądź dokładniej nierozpoznane i nierozpracowane, bądź niezauważone przez pion informacyjny Zarządu II.

Ze względu na dużą wartość informacyjną i wiarygodność danych pozyskiwanych przez 2. prrel siły i środki rozpoznawcze pułku (pion operacyjny jednostki) były utrzymywane w rygorystycznym reżimie dyspozycyjności i zdolności bojowo-rozpoznawczej.

Pułk obowiązywały krótkie, wręcz alarmowe terminy meldowania o zdarzeniach i zmianach sytuacji wojskowej na Zachodnim Teatrze Działań Wojennych (ZTDW)²⁴.

2. prrel przekazywał bezpośrednio telefonicznie i telegraficznie do Zarządu II SG WP następujące informacje bieżące:

a) alarmowe dotyczące: broni masowego rażenia, systemów gotowości bojowej lub nagłych zmian w sytuacji wojskowej – telefonicznie w czasie do

²² AIPN, 2602/20058, Szczegółowy zakres działania komórek organizacyjnych Zarządu II Wywiadowczego.

²³ *Ibidem*.

²⁴ AIPN, 2602/19685, teczką 22, Plan Jednolitego Systemu Rozpoznania Radioelektronicznego WP na rok 1985.

Za niedotrzymanie normatywnych terminów informowania groziły poważne konsekwencje służbowe, włącznie z podjęciem postępowania wyjaśniającego przez organa prokuratury wojskowej.

W 2. prrel takie postępowanie było prowadzone, gdy zaistniało podejrzenie opóźnienia o 5 minut informacji alarmowej przez jeden z posterunków przechwyty Stacjonarnego Centrum Odbiorczego.

W drugim dniu śledztwa prokurator wojskowy wstrzymał postępowanie i dochodzenie umorzył, gdy się okazało, że przyczyną zaistniałego opóźnienia były wadliwie funkcjonujące wskaźniki odczytu czasu na urządzeniach rejestrujących.

W zaleceniach prokuratora znalazł się jednak postulat wprowadzenia jednolitego czasu operacyjnego na wszystkich posterunkach i elementach rozpoznawczych 2. prrel, co uczyniono i przestrzegano w ramach Jednolitego Systemu Rozpoznania Radioelektronicznego (JSRR) WP.

2. prrel prowadził działalność bojowo-rozpoznawczą przez określoną liczbą posterunków rozpoznawczych, wykazaną w rocznym planie JSRR WP²⁵.

Stałym i najważniejszym zadaniem 2. prrel było wykrywanie i ustalanie:

- zmian w stanach gotowości bojowej w narodowych i PSZ NATO w Europie oraz amerykańskim systemie zaopatrywania w amunicję specjalną;

- zmian rejonów rozmieszczenia środków napadu jądrowego i stanowisk startowych wyrzutni rakiet;

- zmian ilościowych i jakościowych w dyżurnym systemie Pershing 1 B na ŚETDW;

- terminów rozpoczęcia ćwiczeń alarmowych PSZ NATO w Europie pk. „Active Edge” i sił zbrojnych Francji pk. „Prosur”;

- przebiegu ćwiczeń strategiczno-operacyjnych pk. „Wintex/Cimex” oraz „Autumn Forge” rozgrywanych cyklicznie na ETW;

- przerzutu sił podwójnego bazowania przewidywanych do wzmocnienia PSZ NATO w Europie podczas ćwiczenia pk. „Reforger”;

- przebiegu operacyjno-taktycznego ćwiczenia sił interwencyjnych NATO w Europie na północnoeuropejskim TDW pk. „Express”;

- tras przelotów i czasu dyżurowania powietrznych stanowisk dowodzenia dowództwa PSZ NATO i Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych Ameryki w Europie;

- czasów przekazywanych sygnałów alarmowych w kanałach łączności radiowej narodowych i Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie²⁶.

²⁵ AIPN, 2602/19685, teczką 22, Plan Jednolitego Systemu Rozpoznania Radioelektronicznego WP na rok 1985.

²⁶ *Ibidem*.

Zadania pierwszej kategorii realizowane przez 2. prrel dotyczyły głównie zagadnień militarnych o najwyższym znaczeniu strategicznym. Ich znajomość pozwalała na utrzymanie względnej równowagi sił na linii Łaby w okresie „zimnej wojny”.

Do zadań drugiej kategorii ważności realizowanych przez 2. prrel należało potwierdzanie i śledzenie:

- dyslokacji stanowisk dowodzenia od szczybla korpusu wzwyż;
- dyslokacji grup i pododdziałów zaopatrywania w amunicję specjalną;
- przebiegu ćwiczeń taktyczno-operacyjnych na Środkowo-Europejskim Teatrze Działań Wojennych i Północno-Europejskim Teatrze Działań Wojennych.

- zmian w systemach łączności radiowej narodowych i PSZ NATO w Europie;

Kategorie ważności zadań wymagały zapewnienia odpowiednich sposobów ich realizacji zarówno technicznych, jak i organizacyjnych.

Zadanie stawiane 2. prrel przez Zarząd II Wywiadowczy miały charakter bojowy, mogły być realizowane jedynie w trybie bojowo-rozpoznawczym, z pełną odpowiedzialnością służbową za skuteczność i efekty.

Żadne błędy czy mało znaczące uchybienia w działalności bojowo-rozpoznawczej nie były tolerowane czy traktowane pobłaźliwie.

Pion operacyjny 2. prrel pozostawał pod ciągłym nadzorem służby dyżurnej Stanowiska Koordynacji Jednolitego Systemu Rozpoznania Radioelektronicznego (SKJSRR) Sztabu Generalnego WP.

Dobową pracę 2. prrel oceniało SKJSRR WP, uwzględniając wartość informacyjną zdobytych danych i poprawność ich interpretacji, a także operatywność działania dyżurnej służby operacyjnej pułku.

Ocenę półroczną i roczną wystawiał Pion Rozpoznania Wojskowego Sztabu Generalnego WP za skuteczność i efektywność prowadzonej działalności bojowo-rozpoznawczej przez 2. prrel. Wartość merytoryczną sprawozdań i notatek informacyjnych oceniało Biuro Studiów i Analiz Zarządu II SG WP.

Roczną ocenę pułku zatwierdzał szef Zarządu II SG WP. Uzyskiwane przez 2. prrel w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku bardzo dobre oceny roczne predestynowały pułk do znaczących w skali Sił Zbrojnych RP wyróżnień, o co corocznie wnioskował szef Zarządu II do ministra obrony narodowej.

Kierownictwo Zarządu II szczególną wagę przywiązywało do osłony charakteru zadań realizowanych przez 2. prrel. Aby zachować w tajemnicy jej wywiadowczy charakter, używano określenia „działalność bojowo-rozpoznawcza”. Kamuflaż był podyktowany względami pragmatycznymi, gdyż w pułku na posterunkach rozpoznawczych byli zatrudnieni zarówno pracownicy cywilni, jak i żołnierze służby zasadniczej i to oni byli traktowani jako najsłabsze ogniwo w zachowaniu tajemnicy służbowej, mówienie zatem

wprost o charakterze działalności 2. prrel byłoby zachowaniem bardzo nieodpowiedzialnym.

Dla dużego grona radiooperatorów była to standardowa działalność rozpoznawcza o podwyższonym stopniu odpowiedzialności wykonawczej.

Oficerowie Grupy Analizy Danych 2. prrel utożsamiali się z funkcyjnymi pionu informacyjnego w ocenie zdobytych informacji i zdarzeń na ZTDW, dorównywali im poziomem i kulturą pracy sztabowej. Opracowany w pułku materiał informacyjny był traktowany w Zarządzie II na równi z materiałami pozyskanymi z innych źródeł i przedstawiał taką samą wartość pod warunkiem, że spełniał określone kryteria.

Z punktu widzenia minionego ćwierćwiecza można z pełnym przekonaniem stwierdzić, że najbardziej znaczącym efektem działalności bojowo-rozpoznawczej 2. prrel była precyzyjna i ciągła kontrola amerykańskiego systemu zaopatrywania w amunicję specjalną (ZAS) sił lądowych i powietrznych NATO na Środkowo-Europejskim Teatrze Działań Wojennych w szczytowym okresie „zimnej wojny”.

Z odległości 1000 km pozyskiwano dane, które nie były możliwe do uzyskania w czasie rzeczywistym przez inne rodzaje wywiadu.

Kolejnym ważnym zadaniem i niezwykle wymagającym obiektem rozpoznawczym były oddziały rakiet operacyjnych Pershing 1A, a od połowy lat 80. nowe generacje rakiet Pershing 2 i Cruise.

Tego typu rakiety znajdowały się w następujących dywizjonach 56. Brygady Artylerii Polowej Sił Lądowych Stanów Zjednoczonych Ameryki w Europie, będących obiektami wywiadowczego zainteresowania 2. prrel: 1/41 dywizjonie pocisków rakietowych „P”, 3/84 dywizjonie pocisków rakietowych „P” i 1/81 dywizjonie pocisków rakietowych „P”. W każdym dywizjonie znajdowały się cztery baterie, a w każdej baterii było 9 wyrzutni rakiet, zatem w dywizjonie było wyrzutni 36, a w 56. BAP – 108.

Ponadto na SETDW były rozmieszczone dwa niemieckie skrzydła wyrzutni Pershing (1. i 2. skrzydło), którym amunicja jądrowa była przydzielana z amerykańskich składów zaopatrywania w amunicję specjalną.

Od początku 1984 r. działania 2. prrel koncentrowały się na śledzeniu procesu rozmieszczania na ETDW pocisków manewrujących Cruise.

W tym czasie potwierdzono rozwinięcie 501. skrzydła pocisków Cruise w brytyjskiej bazie Greenham Common i kolejnych skrzydeł w bazach: brytyjskiej Molesworth i włoskiej – Comiso na Sycylii.

Najważniejszą operacją bojowo-szkoleniową PSZ NATO w zakresie planowania użycia broni jądrowej i sprawdzenia procesu dystrybucji amunicji ze składów ZAS było strategiczne, wieloszczeblowe, dowódczo-sztabowe ćwiczenie rozgrywane corocznie na początku listopada pk. „Able Archer”²⁷.

²⁷ Gdyby płk Ryszard Kukliński, pracując w 1970 r. nad scenariuszem ćwiczenia zakładającego

2. prrel miał bogate doświadczenie oraz duże umiejętności w rozpoznaniu wielkich manewrów i ćwiczeń strategicznych zgrupowań lądowo-powietrznych sił natowskich oraz wojsk amerykańskich i niemieckich na ŚETDW. Największą efektywność rozpoznawczą osiągały zespoły poszukiwania dowodzone przez radiooperatorów służby zawodowej, z mistrzowską klasą specjalisty wojskowego. W skład zespołu poszukiwania wchodziły cztery stanowiska przechwytu radiowego z odpowiednio przygotowaną obsadą i profesjonalnym sprzętem.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku najważniejszym ćwiczeniem natowskim było wojskowo-cywilne, strategiczne, wieloszczeblowe, dowódczo-sztabowe ćwiczenie pk. „*Wintex/Cimeks*”, rozgrywane co dwa lata na wojennych stanowiskach i punktach dowodzenia paktu NATO. Miesiąc przed ćwiczeniem Zarząd II organizował dla osób funkcyjnych jednostek rozpoznania radioelektronicznego odprawę szkoleniowo-instruktażową, podczas której zapoznawano z przewidywanym przebiegiem i celami ćwiczenia oraz ustaleniami na temat obiegu informacji i logistycznego zabezpieczenia.

Było to niezwykle trudne przedsięwzięcie rozpoznawcze dla 2. prrel pod względem organizacyjnym i logistycznym. Obejmowało ono fazę wstępną oraz dwa etapy zasadnicze i trwało, wraz z opracowaniem sprawozdania z przebiegu ćwiczenia, do półtora miesiąca.

Na okres ćwiczenia 2. prrel osiągał pełną gotowość bojową z ograniczeniami czasu „W”, podwyższając dwukrotnie możliwości rozpoznawcze w stosunku do stanu stałej gotowości bojowej.

Wnioski z tego typu ćwiczenia były wykorzystywane w rozwoju potencjału rozpoznawczego pułku i doskonaleniu działań bojowo-rozpoznawczych.

Ostatnie ćwiczenie „*Wintex/Cimeks*” zostało przeprowadzone od 24 lutego do 9 marca 1989 r., mimo że Układ Warszawski został rozwiązany dopiero 1 lipca 1991 r.

Szczególną wagę przywiązywał Zarząd II do rozpoznania przebiegu jesiennych manewrów PSZ NATO „*Autumn Forge*”, w tym szkolenia polegającego na przerzucie amerykańskich związków taktycznych i oddziałów sił lądowych oraz powietrznych podwójnego bazowania pk. „*Reforgers*” oraz ćwiczenia sił interwencyjnych NATO rozgrywane naprzemiennie na północnej i południowej flance NATO pk. „*Express*”.

Zarząd II interesowały przede wszystkim wskaźniki i normy czasowe przerzutu sił wzmocnienia na ETDW, a także taktyka działań wojsk oraz

zaskakujące uderzenie nuklearne NATO na siły Układu Warszawskiego stacjonujące w koszarach, znał cele i zagadnienia ćwiczeń „*Able Archer*”, mógłby bardziej realistycznie przedstawić apokalipsę Polski w planach wojennych Związku Radzieckiego.

zasady organizacji dowodzenia i współdziałania na operacyjnych szczeblach dowodzenia.

Jesienne manewry „*Autumn Forge*” angażowały 2. prrel każdego roku od sierpnia do końca września. W tym czasie pułk zwiększał selektywnie możliwości rozpoznawcze o jeden stopień w stosunku do stałej gotowości bojowej w miejscu stałej dyslokacji i pododdziałach terenowych.

W ramach poprawy położenia w odniesieniu do interesujących źródeł radioelektronicznych z 2. prrel wysyłane były określone zespoły rozpoznawcze do rejonów Zgorzelca i Ustki.

Rozpoznanie manewrów „*Autumn Forge*” wymagało zwiększonego wysiłku fizycznego i odporności psychicznej od radiooperatorów i oficerów pionu operacyjnego pułku. Ciągła praca na dwie zmiany w okresie 2–3 tygodni nadwerężała siły, powodowała rozstrój nerwowy, objawiający się zakłóceniami snu, ośpieniem, spóźnioną reakcją, a nawet brakiem apetytu.

Odtwarzanie kondycji stanów osobowych po ćwiczeniach trwało 2–3 doby, jeżeli zezwalała na to sytuacja radioelektroniczna i nie pojawiały się nowe zadania z Zarządu II.

Jeśli do wyszczególnionych ćwiczeń dodamy ponadto dwa przeprowadzane coroczne ćwiczenia alarmowe PSZ NATO w Europie pk. „*Active Edge*”, ćwiczenie sił specjalnych Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz europejskich państw NATO pk. „*Flink Lock*” i ćwiczenie łączności na SETDW pk. „*Cobalt Flash*” to zakres zadań i wysiłek rozpoznawczy 2. prrel staje się nad wyraz wymowny i przejrzysty.

Poprawna ocena sytuacji wojskowej w rozpoznawanych ćwiczeniach wymagała od funkcyjnych pionu operacyjnego 2. prrel gruntownej wiedzy i znajomości zagadnień operacyjno-taktycznych z zakresu użycia wojsk NATO oraz perfekcyjnej znajomości systemów dowodzenia i łączności wykorzystywanych w poszczególnych armiach państw NATO.

2. prrel był dla Zarządu II efektywnym i skutecznym źródłem informacji wywiadowczych o sytuacji w ćwiczeniach w czasie rzeczywistym.

Rezultaty działań bojowo-rozpoznawczych 2. prrel były na bieżąco przekazywane do Zarządu II, w formie meldunków sprawozdawczych opracowywanych dwa razy w ciągu doby, gdzie były szczegółowo analizowane i porównywane z danymi uzyskanymi z innych źródeł wywiadowczych.

Całościowe sprawozdanie z przebiegu ćwiczeń „*Autumn Forge*” było wnikliwie analizowane w Biurze Studiów i Analiz Zarządu II pod kątem możliwości bojowych związków operacyjnych państw NATO na poszczególnych kierunkach zagrożeń oraz zmian w taktyce i strategii prowadzenia działań obronnych w układzie koalicyjnym.

Rozmach operacyjny i skala zaangażowanych sił w jesiennych manewrach NATO były nieporównywalnie wyższe od obecnej intensywności szkoleniowej PSZ NATO w Europie. Usprawiedliwieniem takiego stanu może być

jedynie uczestnictwo wojsk niektórych państw NATO w konfliktach wojennych w Iraku i Afganistanie.

W manewrach „*Autumn Forge*” szczególnie był widoczny wysiłek szkoleniowy armii amerykańskiej, na wszystkich teatrach działań wojennych w Europie.

Do Europy przerzucano ze Stanów Zjednoczonych Ameryki mostem powietrznym kontyngent w sile do 15–20 tys. żołnierzy. Drogą morską transportowano sprzęt ciężki do portów w RFN i Holandii, na lotniskach w RFN, Hiszpanii i Włoch lądowały samoloty taktyczne ze składu sił podwójnego bazowania.

Spektakularnym zawsze epizodem ćwiczenia było desantowanie pododdziałów 82. DPD w rejon działań bojowych bezpośrednio po przerzucie z baz w Stanach Zjednoczonych.

W serii ćwiczeń jesiennych manewrów NATO prowadzonych z dużym rozmachem od początku lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku brało udział do 250 tys. żołnierzy ze wszystkich rodzajów sił zbrojnych i wojsk, z powołaniem rezerw mobilizacyjnych i udziałem jednostek Obrony Terytorialnej Niemiec i Wielkiej Brytanii.

Ogólne odprężenia militarne na linii Wschód–Zachód spowodowało poważne ograniczenia i redukcje potencjałów sił konwencjonalnych NATO i Układu Warszawskiego, stosownie do zobowiązań wynikających z traktatu wiedeńskiego o siłach konwencjonalnych.

Od 1988 r. powoli, lecz systematycznie zamierała działalność bojowo-szkoleniowa NATO na poligonach i w ośrodkach szkoleniowych w Europie.

Przełomowe znaczenie dla działalności bojowo-rozpoznawczej 2. prrel miało porozumienie zawarte między Stanami Zjednoczonymi i Związkiem Radzieckim w sprawie całkowitej likwidacji operacyjno-taktycznych systemów napadu jądrowego w Europie.

Okres „zimnej wojny” dobiegał końca, czego potwierdzeniem były istotne zmiany w sytuacji radioelektronicznej na ZTDW. W poważnym stopniu została ograniczona baza źródeł rozpoznawczych dla 2. prrel. Zaprzestały pracy priorytetowe źródła rozpoznania 2. prrel obsługujące m.in. amerykański system zaopatrywania w amunicję jądrową w Europie, a także system dowodzenia i łączności pododdziałów raketowych Pershing i Cruise oraz stanowiska i punkty dowodzenia sił lądowych USA w Europie i Brytyjskiej Armii Obrony Renu (BAOR).

Koniec „zimnej wojny” wieńczył długoletni okres działalności bojowo-rozpoznawczej 2. prrel w strukturach Zarządu II SG WP.

Wraz z wyjściem 2. prrel ze struktur Zarządu II kończy się „złoty okres” działalności bojowo-rozpoznawczej jednostki w czasie pokojowym. Wspierając w poważnym stopniu działalność wywiadowczą Zarządu II, 2.

prrel w pewnym stopniu przysłużył się do utrzymania pokoju i zapobieżenia niespodziewanemu wybuchowi wojny z użyciem broni jądrowej.

Obecnie politolodzy twierdzą, że filozofią „zimnej wojny” było utrzymanie równowagi strachu na możliwie wysokim poziomie, do czego 2. prrel walczył się przyczynił.